

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Whistleblowing - implementace směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie (dále jen „směrnice“) měla být do českého právního řádu transponována nejpozději do 17. prosince 2021. Vládní návrh zákona o ochraně oznamovatelů byl poslancům rozeslán již dne 9. února 2021, přičemž ve sněmovně prošel pouze prvním čtením a transpoziční lhůta tedy nebyla dodržena.

Hlavním smyslem uvedené právní úpravy je poskytnutí ochrany oznamovatelům, jimiž jsou dle směrnice fyzické osoby, které se dozvěděly o možném protiprávním jednání, které má znaky trestného činu nebo přestupku, nebo kterým dochází k porušování práva Evropské unie ve vymezených oblastech.

Zároveň platí, že o takovém protiprávním jednání se oznamovatel dozvěděl v souvislosti s prací nebo jinou obdobnou činností, což znamená, že ochrana není poskytována pouze osobám v pracovněprávním vztahu, ale též například osobám samostatně výdělečně činným, společníkům a osobám ve statutárních, řídicích či dozorcích orgánech společností, dobrovolníkům, stážistům apod.

Ochrana oznamovatelů spočívá v zabránění uplatnění odvetných opatření vůči oznamovateli, jež mu za učinění oznámení o protiprávním jednání hrozí. Ochrana je poskytována také dalším osobám, které jsou s oznamovatelem nějak spojeny. Těmito dalšími osobami jsou např. osoby oznamovateli blízké, osoby které jsou zaměstnancem nebo kolegou oznamovatele, právnická osoba, v níž má oznamovatel účast a další.

Demonstrativní výčet odvetných opatření je obsažen v návrhu zákona o ochraně oznamovatelů a jde např. o zproštění výkonu státní služby, rozvázání pracovního poměru, odvolání z místa vedoucího zaměstnance, uložení kárného opatření či kázeňského trestu, snížení mzdy nebo platu, diskriminace, neumožnění odborného rozvoje, výpověď nebo odstoupení od smlouvy a zásah do práva na ochranu osobnosti.

Pokud by bylo vůči oznamovateli nebo další shora uvedené osobě takové odvetné opatření uplatněno, mají tyto osoby právo na přiměřené zadostiučinění, pokud jim odvetným opatřením byla způsobena nemajetková újma. Ochrana však nemůže být poskytnuta v případech vědomě nepravdivého oznámení, přičemž návrh zákona o ochraně oznamovatelů takové nepravdivé oznámení sankcionuje jako přestupek s možností uložení pokuty až do výše 50.000,- Kč.

Návrh zákona o ochraně oznamovatelů předpokládá možnost učinit oznámení o protiprávním jednání buď prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému, nebo prostřednictvím vnějšího oznamovacího systému, přičemž externím orgánem pro oznamování je dle návrhu zákona Ministerstvo spravedlnosti.

Důsledkem toho, že k transpozici směrnice do vnitrostátního právního řádu ve stanovené lhůtě nedošlo, je uplatnění jejího přímého účinku. Obecně platí, že směrnice jsou závazné pro členské státy, nikoliv pro jednotlivce, nicméně za splnění určitých podmínek takový přímý účinek mít mohou. Těmito podmínkami jsou i. marné uplynutí lhůty pro transpozici a implementaci směrnice; ii. dostatečná přesnost a bezpodmínečnost daného ustanovení; a iii. skutečnost, že přímou aplikací směrnice nedojde k uložení povinností jednotlivci.

Na základě přímého účinku směrnice jsou práva a povinnosti zakládána přímo a vnitrostátní soudy a další orgány veřejné moci mají povinnost je chránit.

Přímý účinek směrnice dopadá od 18. prosince 2021 na vymezené orgány veřejné moci, kterými se dle Metodiky Ministerstva spravedlnosti rozumí státní orgány, orgány územních samosprávných celků (orgány krajů a obcí s více než 10.000 obyvateli) a další veřejné instituce (např. VZP, veřejné vysoké školy, ČEZ), které musí od uvedeného data plnit povinnosti stanovené směrnicí. Přímý účinek směrnice se tedy nevztahuje na všechny její adresáty, když se neuplatní vůči subjektům soukromého sektoru, na něž se budou uvedené povinnosti vztahovat až po schválení národního zákona o ochraně oznamovatelů.

Vzhledem k uplatnění přímého účinku směrnice musí mít orgány veřejné moci, na něž přímý účinek směrnice dopadá, zaveden vnitřní oznamovací systém, který umožní oznámení přijímat, nakládat s nimi a chránit totožnost oznamovatele a dalších osob a v souvislosti s tímto musí určit příslušnou osobu odpovědnou za přijímání oznámení a nakládání s nimi, uveřejnit informace o způsobu oznamování, umožnit oznamování písemně, ústně, telefonicky i osobně, posoudit oznámení a přijmout opatření k nápravě a oznámení bezpečně uchovávat.

Oznamovatel má podle směrnice možnost si vybrat, zda oznámení podá prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému, nebo prostřednictvím vnějšího oznamovacího systému (externím orgánem pro oznamování je Ministerstvo spravedlnosti), nebo zda využije tzv. uveřejnění (zpřístupnění informací uvedených v oznámení veřejnosti např. prostřednictvím médií či sociálních sítí). Pro oznamovatele má uveřejnění představovat dle směrnice určitou jistotu pro případ, že se nedomůže postupu dle směrnice jinak a mělo by být využíváno pouze výjimečně.

K uveřejnění oznámení může oznamovatel dle směrnice přistoupit v případě, že oznámení učinil interně a externě, nebo přímo externě, ale nebylo ve stanovené lhůtě přijato vhodné opatření nebo pokud se důvodně obává, že jeho nečinností by mohlo dojít k ohrožení významného veřejného zájmu, případně zde v případě externího oznámení existuje zvýšené riziko odvetných opatření nebo je malá vyhlídka účinného řešení oznamovaného protiprávního jednání. Oznamovatel musí sám posoudit, zda byly naplněny podmínky pro uveřejnění oznámení, protože pokud následně vyjde najevo, že oznámení bylo uveřejněno neoprávněně, nese oznamovatel odpovědnost dle příslušných právních předpisů.

Závěr:

Komplexní úprava ochrany oznamovatelů a implementace směrnice do českého právního řádu má být provedena navrhovaným zákonem o ochraně oznamovatelů, jehož účinnost lze s ohledem na délku legislativního procesu pouze odhadovat. Dle sdělení Ministerstva spravedlnosti současný návrh zákona předpokládá jeho účinnost od 1. 1. 2023. Ačkoliv se do doby přenesení směrnice do vnitrostátního práva povinnosti z ní plynoucí na soukromoprávní subjekty nevztahují, neznamená to, že se jich netýkají do budoucna, proto lze doporučit, aby se zavedením opatření ke splnění stanovených povinností neotálely a nevystavily se tak zbytečným komplikacím spojeným s nedostatečnou přípravou, neboť nedodržení stanovených povinností má být dle návrhu zákona o ochraně oznamovatelů sankcionováno pokutou až do výše jeden milion korun nebo 5 % z čistého

obratu dosaženého povinným subjektem za poslední ukončené účetní období.

Mgr. Žaneta Švecová,
advokát

PPS advokáti s.r.o.

Velké náměstí 135/19
500 03 Hradec Králové

Tel.: +420 495 512 831-2

Fax: +420 495 512 838

e-mail: pps@ppsadvokati.cz

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Okamžité zrušení pracovního poměru učiněné z „opatrnosti“ zaměstnavatele ve světle judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Výroční zpráva ÚOOÚ za rok 2025: nové regulační priority v oblasti ochrany osobních údajů](#)
- [Vadné nařízení vlády č. 493/2025 Sb. a dopady fixace limitů drobných oprav na pronajímatele](#)
- [Nařízení PPWR: cesta do pekla dlážděná dobrými úmysly](#)
- [AML - od zákona č. 253/2008 Sb. k AMLR: co konkrétně musí česká povinná osoba změnit do roku 2027](#)
- [Podmíněné propuštění ve světle zásady ústnosti a přímosti](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 37.: Povinná forma jednání ve smlouvách](#)
- [Poučení z krizového vývoje v kauze bitcoiny](#)
- [EUDAMED: Jednotná databáze mění pravidla hry na trhu zdravotnických prostředků](#)
- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice – natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)